

Nazwa jednostki prowadzącej kierunek: Instytut Filologii Polskiej UJK, Zakład Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski

Kierunek: filologia polska

Rok studiów: III, studia stacjonarne, jednolite magisterskie 5-letnie

Przedmiot: **Literatura powszechna (II połowa XIX i początek XX wieku)**

Wymagania wstępne: zaliczenie przedmiotów: literatura starożytna, literatura powszechna (od średniowiecza do oświecenia), literatura powszechna (I połowy XIX w. – romantyzm).

Forma zajęć: ćwiczenia (30 godzin)

Liczba punktów ECTS:

Założenia i cele przedmiotu:

Zapoznanie z głównymi prądami literackimi Europy i z najwybitniejszymi dziełami literatury światowej drugiej połowy XIX wieku i początku wieku XX, zwłaszcza w aspekcie ich wpływu na rozwój polskiej literatury modernistycznej. Przybliżenie literatury wybranych kręgów kulturowych: Francji, Anglii, Rosji, krajów skandynawskich.

Zapoznanie z dominującymi w sztuce europejskiej przełomu wieków poglądami na temat celów i zadań literatury oraz twórczością najwybitniejszych pisarzy tego okresu.

Dośkonolenie umiejętności analizy pozytywistycznych i młodopolskich utworów literackich w kontekście zjawisk europejskich.

Metody dydaktyczne:

Praca z tekstem, analiza i interpretacja dzieła literackiego, heurystyka, dyskusja na temat problemów kulturowo-filozoficznych i socjologicznych okresu realizmu i *fin de siècle*'u; elementy wykładu osoby prowadzącej przedmiot i samodzielna praca studentów (przygotowywanie referatów na temat poszczególnych autorów, utworów lub zagadnień historycznoliterackich).

Forma i warunki zaliczenia przedmiotu:

zaliczenie z oceną.

Treści programowe:

- Zilustrowanie – poprzez analizę wybranych powieści – procesu przemian w powieści europejskiej i jej ewolucji od poetyki romantyzmu, poprzez poetykę realizmu, do naturalizmu.
- Przybliżenie doktryn estetycznych, założeń programowych, wyznaczników światopoglądowych i cech wybranych prądów i tendencji literatury światowej drugiej połowy XIX wieku i początku wieku XX: parnasizm; realizm; naturalizm; estetyzm; dekadentyzm; hedonizm; dandyzm (jako awangarda artystyczna i obrazoburcze postawy obyczajowe); impresjonizm w malarstwie, poezji i prozie; wyznaczniki światopoglądu symbolicznego (podłoże filozoficzne i konsekwencje poetyckie światopoglądu symbolistów: zasada analogii, ekwiwalentyzacji, sugestii, mówienia „nie-wprost” itp.); ekspresjonizm w malarstwie, literaturze i filmie.

- Wyjaśnienie ideału narracji bezosobistej (skrajny obiektywizm) w powieści francuskiej oraz koncepcji realizmu bezosobowego w prozie Gustawa Flauberta. Znaczenie pojęcia *bovaryzm*. Koncepcja „powieści eksperymentalnej” Emila Zoli. Naturalizm w dramacie europejskim.
- Ukazanie konsekwencji naturalizmu dla rozwoju powieści europejskiej: elementy polifonii powieściowej (i typu bohatera) w twórczości Fiodora Dostojewskiego (np. *Zbrodni i kary*); tzw. powieść jednej sprawy – *Lord Jim* Conrada.
- Ukazanie wpływu nowych prądów literackich i przemian w poetyce powieści na wzbogacenie problematyki literatury europejskiej: symbolizm i jako jego konsekwencja – poszerzenie tematyki filozoficznej (zagadnienia „uniwersalne” I „ponadczasowe”) w dziełach literackich. Wzbogacenie środków stylistycznych służących analizie świata wewnętrznych przeżyć postaci i problemów natury ontologicznej.
- Zilustrowanie cech realizmu psychologicznego w prozie i dramacie europejskim II połowy XIX wieku.
- Wyjaśnienie istoty europejskiego modernizmu jako swoistego typu kultury. Pojęcie przełomu modernistycznego (antypozytywistycznego); główne wyznaczniki ideologii modernistycznej. Przyczyny i istota antagonizmu: artysta – filister. Przybliżenie sylwetek patronów filozoficznych sztuki przełomu XIX i XX wieku. Literackie odzwierciedlenia konfliktu: artysta – filistra w liryce, prozie i dramacie modernistycznym.
- Zjawisko cyganerii artystycznej doby modernizmu. Słynne cyganerie modernistyczne w Europie i Anglii (np. esteci spod znaku O. Wilde’a i W. Patera w Londynie; francuska bohema ze wzgórza Montmartre w Paryżu; berlińscy „cyganie” z winiarni „Pod Czarnym Prosiakiem”; włoska cyganeria artystyczna skupiająca się w „Café Greco” w Rzymie). Cechy strukturalne cyganerii.
- Rozumienie pojęć: „sztuka dla sztuki”, ideał poety-rzemieślnika, spleen, Weltschmerz, nirwana, „naga dusza”.
- Specyfika dramatu symbolistycznego przełomu wieków w literaturze powszechnej. Wyznaczniki gatunkowe i główni dramaturdzy europejscy. Francuska poezja symbolistyczna – jej specyfika i sylwetki twórcze najwybitniejszych poetów-symbolistów. Teoria ekspresjonizmu i jej odzwierciedlenie w praktyce literackiej twórców europejskich (poezja i proza).
- Omówienie wybranych problemów, motywów i zjawisk w literaturze modernistycznej: estetyzm w twórczości Oscara Wilde’a; status „poety wyklętego” na przykładzie biografii i twórczości Charlesa Baudelaire’a, Paula Verlaine’a i Artura Rimbauda; motywy nietzscheańskie; postać dekadenta i światopogląd dekadentki; paradoks i jego funkcje w twórczości Oscara Wilde’a; humor Georga Bernarda Shaw’a; europejska powieść modernistyczna (cechy strukturalne, przykłady różnych odmian); angielska powieść fantastyczno-naukowa; Conradowska powieść punktów widzenia.

Literatura podstawowa

Lektury obowiązkowe

1. *Antologia poezji modernistycznej*, wybór i opracowanie E. Brandenburska, Warszawa 1996
2. Balzak Honoré, *Stracone złudzenia* lub *Ojciec Goriot*
3. Baudelaire Charles, *Kwiaty zła*
4. Błok Aleksander, *Wiersze i poematy*

5. Bunin Iwan, *Szalej i inne wiersze*
6. Conrad Joseph, *Lord Jim*
7. Czechow Antoni, *Trzy siostry*
8. Dickens Charles, *Klub Pickwicka*
9. Dostojewski Fiodor, *Zbrodnia i kara*
10. Flaubert Gustaw, *Pani Bovary*
11. George Stefan, *Wybór poezji lub dramat do wyboru*
12. Gorki Maksym, *Matka*
13. Huysmans Joris-Karl, *Na wspak*
14. Ibsen Henryk, *Dzika kaczka*
15. James Henry, *Daisy Miller*
16. Jastrun Mieczysław, *Symboliści francuscy. Od Baudelaire'a do Valery'ego*. Warszawa 1965.
17. Mallarmé Stéphane, *Wybór poezji*
18. Maeterlinck Maurycy, *Ślepcy*
19. Mann Tomasz, *Buddenbrokowie*
20. Maupassant Guy de, *Opowiadania* (wybór, m. in. *Baryłeczka, Naszyjnik, Pchła, Idylla*)
21. Musil Robert, *Niepokoje wychowanka Törlessa*
22. *Od Chaucera do Larkina. 400 nieśmiertelnych wierszy 125 poetów anglojęzycznych z 8 stuleci*, antologia w wyborze i przekładzie S. Barańczaka, Kraków 1993.
23. Proust Marcel, *W poszukiwaniu straconego czasu*, t. 1: *W stronę Swanna*
24. Rilke Rainer Maria, *Poezje wybrane*
25. Rimbaud Artur, *Listy jasnowidza*
26. Rimbaud Artur, *Wybór poezji*
27. Rolland Romain, *Colas Breugnon*
28. Shaw George Bernard, *Pigmalion*
29. Strindberg August, *Panna Julia*
30. Tołstoj Lew, *Anna Karenina*
31. Ważyk Adam, *Od Rimbauda do Eluarda*, Warszawa 1964.
32. Wilde Oscar, *Portret Doriana Graya*
33. Verlaine Paul, *Wybór poezji*
34. Zola Emil, *Germinal*

Lektury uzupełniające (zalecane)

1. Banville Théodore de, *Wybór poezji*
2. Baudelaire Charles, *Sztuczne raje*

3. Conrad Joseph, *Tajfun* lub *Jądro ciemności*
4. Czechow Antoni, *Wiśniowy sad; Wybór opowiadań*
5. *Czescy symboliści, dekadenci, anarchiści przelomu XIX i XX wieku*, oprac. J. Baluch, BN, Wrocław 1983.
6. Dickens Charles, *Opowieści wigilijne*
7. Dostojewski Fiodor, *Bracia Karamazow*
8. Gautier Teofil, *Wybór poezji*
9. Hauptman Gerhart, *Tkacze*
10. Ibsen Henryk, *Upiory*
11. Leconte de Lisle Charles, *Wybór poezji*
12. Maeterlinck Maurycy, *Intruz; Wnętrze*
13. Nietzsche Fryderyk, *Tako rzecze Zarathustra*
14. Przesmycki Zenon (Miriam), *U poetów. Przekłady z poezji francuskiej, belgijskiej i włoskiej XIX wieku*, Warszawa 1921.
15. Rimbaud Artur, *Illuminacje; Sezon w piekle*
16. Shaw George Bernard, *Profesja pani Warren*
17. Strinberg August, *Ojciec* lub *Droga do Damaszku*
18. Swinburne Algernon Ch., *Wybór poezji*
19. Tołstoj Lew, *Wojna i pokój*
20. Turgieniew Iwan, *Ojcowie i dzieci*
21. Willde Oscar, *Dialogi o sztuce*
22. Whitman Walt, *Wybór poezji*
23. Yeats William Butler, *Wybór poezji*

Literatura przedmiotu

Opracowania obowiązkowe

1. Bachtin Michał, *Problemy poetyki Dostojewskiego*, przeł. N. Modzelewska, Warszawa 1970.
2. Bałutowa Bronisława, *Powieść angielska XX wieku*, Warszawa 1983.
3. Cassou Jean, Brunel Pierre, Claudon Francis i in., *Encyklopedia symbolizmu*, Warszawa 1992.
4. *Conrad w oczach krytyki światowej*, wybór szkiców Z. Najder, Warszaw 1974.
5. Dyboski Roman, *Sto lat literatury angielskiej*, Warszawa 1957.
6. Dyboski Roman, *Wielcy pisarze amerykańscy*, Warszawa 1958.
7. *Dzieje literatur europejskich*, t. 1-3, pod red. Władysława Floryana, Warszawa 1977 – 1991.

8. Eustachiewicz Lesław, *Strindberg na tle dramaturgii szwedzkiej* w: tegoż, *Dramat europejski w latach 1887-1918*, Warszawa 1993.
9. Friedrich Hugo, *Struktura nowoczesnej liryki*, Warszawa 1978.
10. Heistein Józef, *Literatura francuska XX wieku*, Warszawa 1991.
11. *Historia literatury rosyjskiej*, pod red. Mariana Jakubca, t. 2, wyd. 2, Warszawa 1976.
12. Honsza Norbert, *Nad twórczością Tomasza Manna*, Katowice 1972.
13. Kurecka Maria, *Czarodziej. Rzecz o Tomaszu Mannie*, Kraków 1993.
14. Lanson Gustaw, Tuffrau Pierre, *Historia literatury francuskiej*, wyd. 3, Warszawa 1971.
15. *Literatura rosyjska w zarysie*, pod red. Z. Barańskiego i A. Semczuka, Warszawa 1976.
16. Mackiewicz Stanisław, *Dostojewski*, Warszawa 1957.
17. Mroczkowski Paweł, *Zarys historii literatury angielskiej*, t. II (*Od preromantyzmu do czasów najnowszych*), Katowice 1978.
18. Moréas Jean, *Symbolizm* w: A. Z. Makowiecki, *Młoda Polska*, Warszaw 1987.
19. Międzyrzecki Artur, *Legenda Rimbauda* w: tegoż, *Rimbaud, Apollinaire i inni. (Wybór przekładów)*, Warszawa 1988.
20. *Od realizmu do preekspresjonizmu*, pod red. G. Matuszek, Kraków 2001.
21. Parandowski Jan, *Król życia*, Warszawa 1963.
22. Peyre Henri, *Co to jest symbolizm?*, Warszawa 1990.
23. Podraza-Kwiatkowska Maria, *Symbolizm* w: *Słownik Literatury polskiej XX wieku*, pod. red. A. Brodzkiej, M. Puchalskiej i in., Wrocław 1992.
24. *Proust w oczach krytyki światowej*, pod red. J. Błońskiego, Warszawa 1970.
25. Przesmycki-Miriam Zenon, *Maurycy Maeterlinck. Stanowisko jego w literaturze belgijskiej i powszechnej* w: tegoż, *Wybór pism krytycznych*, t. I, Kraków 1967.
26. Reizow Borys, *Flaubert*, Warszawa 1961.
27. Richard Lionel, Arnold Armin, Bablet Denis, Dube Wolf i in., *Encyklopedia ekspresjonizmu*, Warszawa 1996.
28. Rogalski Aleksander, *Pod północnym niebem. Sylwetki pisarzy skandynawskich*, Poznań 1969.
29. Rogalski Aleksander, *Trzy portrety niemieckie*, Poznań 1980.
30. Ruff Marcel A., *Baudelaire*, Warszawa 1967.
31. Sampson George, *Historia literatury angielskiej w zarysie*, Warszaw 1968.
32. Sérullaz Maurice, Pillement Georges i in., *Encyklopedia impresjonizmu*, Warszawa 1991.
33. Smaga Józef, *Wstęp* do: F. Dostojewski, *Zbrodnia i kara*, BN, Wrocław 1987.
34. Semczuk Antoni, *Lew Tolstoj*, Warszawa 1967.
35. Suwała Halina, *Emil Zola*, Warszawa 1968.

36. Szondi Peter, *Teoria nowoczesnego dramatu*, Warszawa 1976.
37. Śliwowski René, *Antoni Czechow*, Warszawa 1986.
38. Thibaudet Albert, *Historia literatury francuskiej. Od Rewolucji Francuskiej do lat trzydziestych XX wieku*, Warszawa 1997.
39. Van Tieghem Philipe, *Główne doktryny literackie we Francji*, Warszawa 1971.
40. Zola Emil, *Powieść eksperymentalna* w: J. Kulczycka-Saloni, *Pozytywizm*, Warszawa 1971.

Opracowania zalecane

1. Asmus Walenty F., *Lew Tolstoj*, Warszawa 1964.
2. Auerbach Emil, *Mimesis. Rzeczywistość przedstawiona w literaturze Zachodu*, t. 2, Warszawa 1968.
3. Barnes Julian, *Papuga Flauberta*, Warszawa 1992.
4. Boy-Żeleński Tadeusz, *Proust i jego świat* w: tegoż, *Pisma*, t. XIII, Warszawa 1958.
5. Dobijanka-Witczakowa Olga, *Wstęp do: Henryk Ibsen, Wybór dramatów*, t. I, BN, Wrocław 1984.
6. Dyboski Roman, *Amerykanin europejczykiem. Henry James* w: tegoż, *Wielcy pisarze amerykańscy*, Warszawa 1958.
7. Grzędzielska Maria, *Parnas* w: *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej, Warszawa 1991.
8. Jastrun Mieczysław, *Posłowie* w: Rainer Maria Rilke, *Poezje*, Kraków 1987.
9. Jastrun Mieczysław, *Wstęp do: Charles Baudelaire, Kwiaty zła*, Warszawa 1973.
10. Kocówna Barbara, „*Lord Jim*” *Josepha Conrada*, Warszawa 1969.
11. Kulczycka-Saloni Janina, *Emil Zola: kim być chciał – był?*, „Miesięcznik Literacki” 1967 nr 12.
12. Markowski Michał P., *Nietzsche. Filozofia interpretacji*, wyd. 2, Kraków 2001.
13. Naganowski Egon, *Robert Musil*, Warszawa 1980.
14. *Nuda w kulturze*, pod red. P. Czaplińskiego i P. Śliwińskiego, Poznań 1999.
15. Sygietyński Antoni, *Współczesna powieść we Francji. Gustaw Flaubert* w: J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, Wrocław 1985.
16. Taine Hippolyte, *Historia literatury angielskiej*, Warszawa 1900.
17. Walas Teresa, *Dekadentyzm wśród prądów epoki* (1. *Treść i zakres pojęcia*; 4. *Światopogląd dekadenccki*) w: tejże, *Ku otchłani*, Kraków 1986.
18. Wydmuch Marek, *Tomasz Mann*, Warszawa 1979.

19. Żurowski Maciej, „*Pani Bovary*” i rozwój powieści nowoczesnej, „Przegląd Humanistyczny” 1958 nr 4.
20. Żurowski Maciej, „*Samogłoski*” Rimbauda, „Przegląd Humanistyczny” 1962 nr 4.

Nazwiska osób prowadzących przedmiot:

dr Grażyna Legutko, dr Beata Utkowska, mgr Dorota Sz wajcer, mgr Justyna Kmiecik

Osoba odpowiedzialna za przygotowanie niniejszego programu:

dr Grażyna Legutko